

ความเชื่อและวิถีชีวิต ผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี
**Lifestyle and Belife of Local Woven Fabric Thai-Phuan Ethnicity,
Lopburi Province**

อรุณี เจริญทรัพย์ และ ชีวาพร คชฤทธิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Arune Charoensup and Cheewaporn Kotcharit
Thepstri Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: aruneecrs@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิต ความเชื่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี และ 2) เพื่อศึกษาลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และความหมายของลวดลายในผ้าแต่ละชนิด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือผู้ให้ข้อมูลการทอผ้าพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวนที่คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) ตารางวิเคราะห์ลักษณะผ้าทอพื้นเมือง และ 2) แบบสัมภาษณ์ และนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านความเชื่อและวิถีชีวิตของการทอผ้ามัดหมี่ มีถิ่นกำเนิดมาจากหมู่บ้าน “บ้านหมี่” ผู้ชายนิยมใช้ผ้าขาวมาคาดเอว แบบลายที่เรียกว่า “ใส่ปลาไหล” และลายมัดหมี่เป็นตาสีเหลี่ยมแบบตาทหมากรุก ส่วนผู้หญิงใส่เสื้อคอกระเช้าจีบโดยรอบเรียกว่า “หมากะแล้ง” ถ้าเป็นผู้หญิงแต่งงานแล้วจะสวมเสื้อ “คอกระเช้า” 2. ด้านลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และความหมายของลวดลายในผ้าแต่ละชนิด จำแนกลวดลายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ลวดลายพื้นฐานของซิ่นมัดหมี่ และลวดลายของซิ่นมัดหมี่ ซิ่นมัดหมี่แต่ละและประเภทสามารถใช้ทอลวดลายต่าง ๆ กันได้ ซึ่งเป็นลายที่เกิดจากการมัดหมี่ เกิดจากลายประยุกต์กับลายดั้งเดิม โดยไม่มีการดัดแปลงหรือประดิษฐ์ลายใหม่เพิ่มเติม ซึ่งลายซิ่นมัดหมี่ทั้งหมด สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี 3 ประการด้วยกัน คือ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม, วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุ และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ: วิถีชีวิต; ความเชื่อ; ผ้าทอพื้นเมือง; ชาติพันธุ์ไทพวน

* วันที่รับบทความ : 18 เมษายน 2566; วันแก้ไขบทความ 2 มิถุนายน 2566; วันตอบรับบทความ : 7 สิงหาคม 2566

Received: April 18 2023; Revised: June 2 2023; Accepted: August 7 2023

Abstracts

This article aimed to study (1) lifestyles and beliefs of traditional weaving patterns of Thai Phuan ethnicity, Lopburi Province and (2) unique patterns and meanings in each traditional fabric. Samples were informants of Thai Puan weaver ethnicity selected specifically. There were 2 types of research tools used: 1) analyzing table for local weaving characteristics and 2) interview form, and data were written in a descriptive narrative. The results showed that 1. lifestyles and beliefs of weaving Mudmee originated from village named "Ban Mi". Men often used white cloth to girdle around their waists in a pattern called "Sai Pla Lai" and mudmee pattern is a checkered square. For women, they wear a pleated basket-collared shirt called "Maka-Leng". If a married woman will wear a "Kho Kra Chao" shirt. 2. Unique patterns and meanings of fabric were classified into 2 groups: The basic pattern of the Mudmee sarong and patterns of sarong. Each type of Mudmee sarong can be used to weave different patterns, which are patterns caused by Mudmee. arising from applied patterns and traditional patterns without further modification or invention of new patterns. All Mudmee patterns reflected the Thai Puan lifestyles. Ban Mi District, Lopburi Province for 3 points which were lifestyles related to nature and agriculture, lifestyles related to material culture and lifestyles related to Buddhist beliefs.

Keywords: lifestyle.; Belife; Local Woven Fabric; Thai-Phuan Ethnicity

บทนำ

จังหวัดลพบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายต่างๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รอบนอกเมืองลพบุรีส่วนใหญ่จะเป็นพวกมีเชื้อสายลาวทุกอำเภอ และมีชนเชื้อสายจีนปะปนอยู่ทั่วไป ชนเชื้อสายลาวพวนส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่อำเภอบ้านหมี่ มีบ้างในตำบลถนนใหญ่ และโคกกระเทียมในอำเภอเมือง (Aneksuk and Ruangkamnerd, 2007 : 8) ซึ่งชนเชื้อสายต่างๆ นี้ ยังคงรักษาวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะนิสัยต่างๆ จึงแตกต่างกัน แต่ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับประชากรส่วนใหญ่ได้ดี แต่สิ่งหนึ่งที่จะบ่งบอกถึงเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนต่างๆ ได้เป็นอย่างดีก็คือ “ผ้าทอ” ผ้าทอถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ประจำวันที่จำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ นอกจากใช้นุ่งห่มแล้วยังสามารถนำมาใช้นุ่งห่มแล้วยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ อีกมากมาย การทอผ้าเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่ง ที่มีความเป็นมาอันยาวนานก่อนประวัติศาสตร์ การผลิตเริ่มจากกรรมวิธีการผลิตอย่างง่าย ๆ โดยอาศัยการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการผลิตและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นเอกลักษณ์การทอของแต่ละกลุ่มชน ศิลปะความสวยงามของผ้าทอสามารถสะท้อนบ่งบอกวิถีการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นลวดลายและสัญลักษณ์บนผืนผ้า ล้วนมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ตลอดจนสะท้อนให้เห็นร่องรอย หลักฐาน ความเป็นมาของวัฒนธรรม หรือเหตุการณ์สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้น รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากชุมชนอื่นด้วย (Puangpetch et al., 2012 : 59-78)

การทอผ้าพื้นเมืองของลพบุรี เป็นการแสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของคนในท้องถิ่น ผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดลพบุรี ดังเช่น ผ้ามัดหมี่ ทอที่บ้านกล้วย บ้านทราย บ้านหินปัก ในอำเภอบ้านหมี่ ที่โคกสำพาน อำเภอลพบุรี ที่บ้านวังขอนขว้าง บ้านสะแกราบ บ้านหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง ที่บ้านโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ ที่บ้านท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล และที่บ้านโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม โดยส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพวน ผ้ามัดหมี่ของลพบุรีจะมีความแตกต่างจากผ้าทอทางภาคอีสาน ซึ่งเส้นด้ายส่วนใหญ่จะเป็นฝ้าย เพราะด้วยสภาพอากาศของลพบุรีค่อนข้างร้อน และความชื้นต่ำ เป็นอุปสรรคต่อการขยายพันธุ์ของตัวไหม ปัจจุบันชาวบ้านนิยมใช้ด้าย ฝ้าย และไหมสำเร็จรูป ผ้ามัดหมี่ของลพบุรีจึงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นตรงที่ลวดลายของผ้าซึ่งมัดย้อมด้ายให้เป็นลวดลายต่างๆ ตามแต่จินตนาการของบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “มัดหมี่” มีรูปทรงเป็นลายเรขาคณิต และมีความสมดุลของเส้นและสี ผสมผสานเข้ากับสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดลวดลายอันสวยงาม เช่น ลายขีด ลายกระเบื้อง ลายตะขอ ลายดอกแก้ว เป็นต้น อีกทั้งในปัจจุบันการทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดลพบุรี ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาแบบและลวดลายให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ดังเช่น มีการทอผ้าสอดดิน สอดไหม เพิ่มขึ้น ซึ่งผ้าที่ทอมีทั้งผ้านุ่ง ผ้าพื้น ผ้านุ่งยก ผ้าขาวม้า สไบ และโสร่ง ซึ่งปัจจุบันความเป็นเอกลักษณ์ที่ปรากฏบนงานทอผ้ากำลังจะหมดไปทีละน้อย และเป็นไปได้ที่จะสูญหายไปในปีที่สุด ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความผันแปรของภาวะเศรษฐกิจ สภาพสังคม ค่านิยม สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และกระบวนการผลิตงานทอผ้าอย่างมาก ในบางชุมชนที่อยู่ห่างไกลก็มักจะไม่เคร่งครัดพิถีพิถัน ในเรื่องความเชื่อในความหมายของลวดลายหรือสัญลักษณ์ ซึ่งเชื่อมโยงกับค่านิยมหรือวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ การทอผ้าในยุคใหม่ แม้จะทอกันไปตามเทคนิคลวดลายและสัญลักษณ์ที่ตนสืบทอดมา นอกจากนี้การติดต่อซื้อขายกับชุมชนภายนอก ทำให้มีการลอกเลียนแบบลวดลายแปลกๆใหม่ๆที่พบเห็นในท้องตลาด และมีการพัฒนารูปแบบผ้าไปตามความต้องการของตลาดอีกด้วย (Panitkul (2004 : 1)

ดังนั้น การศึกษาความเชื่อและวิถีชีวิต ผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งอดีตและปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงกรรมวิธีการผลิต เทคนิคการทอผ้า ลักษณะลวดลายที่ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของผ้าแต่ละชนิด ความเชื่อเกี่ยวกับความหมายของลวดลายหรือสัญลักษณ์ ซึ่งเชื่อมโยงค่านิยมหรือวิถีชีวิตของกลุ่มชน วัฒนธรรม พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม ความละเอียดอ่อนของจิตใจของผู้คนและโลกทัศน์ของผู้หญิง ซึ่งอยู่ในกระบวนการทอผ้าโดยตรง สีและวัสดุที่ใช้ทอสิ่งเหล่านี้ควรได้ศึกษาและอนุรักษ์ไว้เพื่อสืบทอดเป็นมรดกให้ลูกหลานไทยต่อไป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและวิถีชีวิต ผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเกี่ยวกับการทอผ้านุ่ง ผ้าพื้น ผ้านุ่งยก ผ้าขาวม้า สไบ และโสร่งของคนในท้องถิ่นต่างๆ อีกทั้งศึกษาลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าแต่ละชนิด ความหมายของลวดลาย ตลอดจนทั้งศึกษาความเชื่อที่สัมพันธ์

กับการทอผ้าในวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งผลการศึกษาและวิจัยจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์และ
พัฒนาการทอผ้าของลพบุรีให้สืบทอดไปยังลูกหลาน สืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษต่อไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิต ความเชื่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และความหมายของลวดลายในผ้าแต่ละชนิด

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จาก 21 ตำบล ใน
พื้นที่อำเภอบ้านหมี่ ซึ่งได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการทอผ้าพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน ใน
พื้นที่ 3 ตำบล ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มทอผ้าที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการทอผ้าจากหน่วยงานภาครัฐ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนามไว้ ดังนี้

2.1 ตารางวิเคราะห์ลักษณะผ้าทอพื้นเมืองลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Close-Ended Questions) ที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเลือกใช้สี/วรรณะสี, 2) เทคนิคการทอ, 3) การย้อมสี, 4) องค์ประกอบผ้า, และ 5) แบบลวดลายผ้า

2.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับช่างทอผ้าและผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Semi-Structure interview) ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งลักษณะคำถามปลายเปิด (Close-Ended Questions) ที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่ปรากฏอยู่บนผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี ที่มีลักษณะเป็นแบบข้อความแบบเติมคำ ในประเด็น 1) ลวดลาย สี การจัดการกลุ่มทอผ้า กระบวนการผลิต และ 2) ลวดลายขึ้นมัดหมี่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อของคนไทยพวน

2.3 ตรวจสอบคุณภาพของตารางวิเคราะห์ลักษณะผ้าทอพื้นเมือง และแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาความเชื่อ ลวดลายที่สัมพันธ์กับผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นเอกสารทางด้านมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเชื่อผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน ผู้วิจัยยังได้อ่านรายงานของ

เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมประจำตำบล เอกสารจากวัดต่างๆ ในชุมชนชาติพันธุ์ไทพวน และจากตำราเก่าๆ ของผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ได้เรียนรู้ภาษา สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงความเห็นในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญ สำหรับการเข้าร่วมในพิธีกรรมในการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในการสังเกตเห็นถึงความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยงของพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งความเชื่อและความรู้สึกบางอย่างที่สะท้อนออกมาระหว่างการประกอบพิธีกรรมนั้น ไม่สามารถได้มาจากการสัมภาษณ์

3.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Interview) เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มคนประมาณ 3-5 คน ซึ่งในพิธีกรรมสวดชุมนุมเทวดาบอกเล่าวิถีชีวิตชาติพันธุ์ไทพวน โดยเรื่องที่สนทนากันจะเป็นเรื่องทั่วไป ซึ่งอาจจะมีประเด็นการสนทนาที่แตกต่างออกไป ในขณะเดียวกันนั้น ถ้ามีโอกาส ผู้วิจัยจะตั้งประเด็นถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาวิจัยด้วย โดยลักษณะการพูดคุยเช่นนี้จะเป็นธรรมชาติ ผู้ให้ข้อมูลก็ จะไม่ถูกเร่งหรือเหมือนกำลังตอบคำถามอยู่ ซึ่งข้อมูลบางอย่างก็ได้ถูกตรวจสอบไปแล้ว พร้อมกับการสนทนาด้วย

3.4 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In – depth Interview) ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ เป็นการเฉพาะ ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความแตกต่างกัน ในระหว่างการประกอบพิธีกรรมสวดชุมนุมเทวดา บอกเล่าถึงวิถีชีวิตไทพวน โดยที่ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์จากประเด็นหัวข้อที่ผู้วิจัยคิดขึ้นมาประกอบกับจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นเมื่อผู้ให้สัมภาษณ์ให้สัมภาษณ์ในประเด็นที่ผู้วิจัยได้แล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการถามต่อๆ ไปในประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่จากผู้ให้สัมภาษณ์

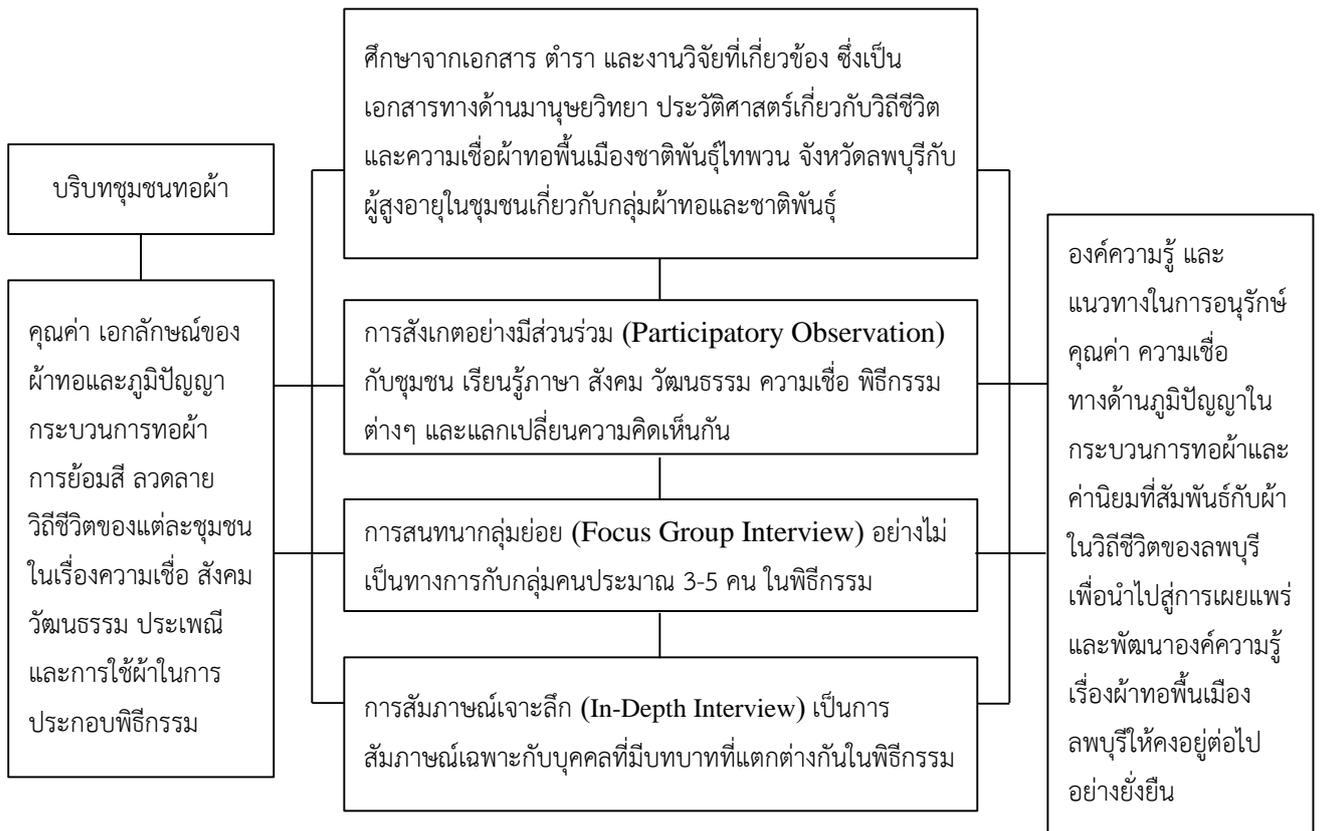
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมีข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และมีส่วนร่วมและข้อมูลการพูดคุยและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในทุกๆ ส่วน มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน ในส่วนการรวบรวมข้อมูลในส่วนของการสังเกตการณ์นั้น ผู้วิจัยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสอบถามข้อมูลในส่วนของชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งรายละเอียดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาความเชื่อ ลวดลายที่สัมพันธ์กับผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดลพบุรี โดยขออนุญาตใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง การถ่ายภาพวิดีโอ รวมทั้งได้บันทึกเรื่องราวจากความทรงจำ ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกรายละเอียดต่างๆ โดยใช้กล้องบันทึกระบบดิจิทัล และนำกลับมาดูกลับมาดูซ้ำหลายๆ ครั้ง เพื่อเก็บรายละเอียดต่างๆ ประกอบกับการจดบันทึกด้วย

3.6 ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้จากเอกสารทางวิชาการและคำบอกเล่าของคนในกลุ่มต่างๆ และวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามประเด็นการวิจัยและกรอบแนวคิดสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ความเชื่อและวิถีชีวิต ผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน จังหวัดลพบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีของ สุภางค์ จันทวานิช (Chantavanich, 2010 : 1) เป็นวิธีการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ประกอบด้วย 1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล(data triangulation) 2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) 3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) และ 4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิต ความเชื่อลวดลายผ้าทอพื้นเมืองชาติพันธุ์ไทพวน

จากการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาความเชื่อ ลวดลายที่สัมพันธ์กับผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดลพบุรีผลการศึกษามีดังนี้

1.1 บ้านหมี เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดลพบุรีอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือห่างจากตัวเมืองประมาณ 32 กิโลเมตร สามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และรถไฟ อาชีพหลักของประชากร คือ การทำนาทำไร่ อาชีพรองลงมาคือ การทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และจักสาน ชาวไทยพวนส่วนใหญ่ใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวันเป็นภาษาไทยพวน ชาวไทยพวนจะตั้งบ้านเรือนอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ต่อไปนี้ คือ บ้านหินปักใหญ่ บ้านหินปักทุ่ง บ้านหินปักเหนือ บ้านลำโรงน้อย บ้านหมีใหญ่ บ้านหมีทุ่ง บ้านราษฎร์ธานี บ้านสว่าง บ้านกลาง บ้านหนองทรายขาว บ้านหนองเต่า บ้านมะขามเอน บ้านทราย บ้านบางกะพีใหญ่ บ้านกล้วย บ้านเชียงงา บ้านบางกะพีน้อย บ้านสระเตยใหญ่ บ้านสระเตยน้อย บ้านโพหนอง บ้านมะขามเต่า บ้านหนองเกียนหัก บ้านเนินยาว และบ้านสายห้วยแก้ว ชื่อเดิมของอำเภอบ้านหมีคือ “อำเภอบ้านเช่า” ตั้งโดยเอาชื่อตำบลบ้านเช่าที่ตั้งของอำเภอมาดังเป็นชื่อ ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า “เป็นการเอาชื่อเมืองเช่า หรือชื่อเดิมของเมืองหลวงพระบางมาตั้งชื่อใหม่” เนื่องจากบรรพบุรุษของคนพวนเหล่านี้ อาจจะถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเช่าก็เป็นได้ เมื่ออพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่จึงนำเอาชื่อบ้านเดิมมาตั้งใหม่แต่ภายหลังเสียงเพี้ยนไปเป็น “บ้านเช่า” ต่อมาอำเภอบ้านเช่าเปลี่ยนชื่อมาเป็น “อำเภอบ้านหมี” ในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2488 โดยสันนิษฐานว่า เอกลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญของคนไทยพวนที่มีถิ่นกำเนิดมาจากหมู่บ้าน บ้านหมี แขวงเชียงขวาง นั่นก็คือ การทอผ้ามัดหมี่ ซึ่งคำว่า “บ้านหมี” มีที่มาจากไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง เปลือกแข็งมีคุณสมบัติเป็นยารักษาโรคพยาธิ วัควาย คนพวนใช้ลำต้นมาทำเสาบ้านเรือน ต้นไม้ขึ้นเฉพาะที่เมืองเชียงขวาง โดยเฉพาะที่หมู่บ้านบ้านหมีมีขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีที่มาจากกรรมวิธีการย้อมสีเส้นด้ายเป็นเปลาะๆ ของคนไทยพวนที่หมู่บ้านบ้านหมี ดังนั้นในภายหลังจึงเรียกกันว่ามัดแบบบ้านหมี ต่อมาเหลือเพียงมัดหมี่และผ้าที่ทอจากด้ายมัดหมี่เรียกว่า “ผ้ามัดหมี่”

1.2 การแต่งกายของชาวไทยพวนบ้านหมี นิยมแต่งกายที่เรียบง่าย ผู้ชายสวมกางเกงสั้นครึ่งน่อง (แบบกางเกงขาก๊วย) สีดำ หรือผ้าพื้นทอใช้เอง สำหรับเสื้อผู้ชายมักนิยมใส่เสื้อฝ้ายอกตลอด คอเสื้อตั้งชิดกับคอคล้ายเสื้อคอจีน หรือคอเสื้อแบบพระราชทาน คอกลมก็มีเช่นกัน ทิศกระดุม 5 เม็ด ชายเสื้อทั้งชายและขวาม่าข้างเหมือนเสื้อกุยเฮง แขนเสื้อยาวถึงข้อมือ ถ้าเป็นแบบแขนสั้นก็จะสั้นเพียงครึ่งแขน ไม่มีขลิบ กระเป๋าสีเสื้อจะเย็บปะด้านนอกตัวเสื้อด้านหน้าชายล่างของเสื้อ 2 กระเป๋า เอาไว้ใส่ของใช้เล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเหมาะสมใส่เดินทางและไปทำงาน นิยมใช้ผ้าขาวมาคาดเอว ผ้าขาวม้าที่ใช้เป็นผ้าที่ทอขึ้นใช้เองแบบลายที่เรียกว่า “ใส่ปลาไหล” และลายมัดหมี่เป็นตาสี่เหลี่ยมแบบตาหมากรุกก็นิยมใช้เช่นกัน

ส่วนผู้หญิงไทยพวน นิยมนุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่หรือผ้าซิ่นฝ้าย โดยทอผ้านุ่งใช้เอง คนเฒ่าคนแก่ผู้หญิงมักนิยมใส่ผ้าซิ่นมัดหมี่ เย็บต่อหัวและตีนผ้าซิ่นด้วยผ้าที่ทอลวดลายต่างหาก นำมาต่อกว้างประมาณ 0.25 ซม. สมัยโบราณการทอผ้าต้องใช้เวลาหลายวัน ย้อมสี มัดหมี่ แล้วจึงนำมาทอ แต่ในปัจจุบันผู้ทอผ้าจะต้องซื้อด้ายปั่นสำเร็จจากโรงงานนำมามัดหมี่ ย้อมสีตามความต้องการแล้วจึงนำมาทอเป็นผ้าซิ่นหรือผ้าซิ่น เสื้อสตรีจะใช้เสื้อที่ตัดจากผ้าฝ้าย หรือผ้ามัดหมี่แขนยาวจรดข้อมือทรงแขนกระบอกคอตั้ง หน้าอกผ่าตลอด ติดกระดุมเป็นแถวชิดกันจากคอถึงเอว สตรีชาวบ้านจะใส่เสื้อคอกระเช้าจีบโดยรอบเรียกว่า “หม่ากะแล้ง” ถ้าเป็นผู้หญิงแต่งงานแล้วจะสวมเสื้อ “คอกระเช้า” เสื้อจะมีกระเป๋าทึบที่ตะเข็บข้างทั้งสองข้าง สวมแบบลอยชาย

ภาพที่ 2 แสดงครุภูมิปัญญาของไทยพวน ด้านการทอผ้าซิ่นมัดหมี่ และสตรีไทยพวน สวมเสื้อ “หม่ากะแล้ง”

1.3 ลวดลายของซิ่นมัดหมี่ของคนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีลวดลายของซิ่นมัดหมี่สามารถจำแนกลวดลายซิ่นมัดหมี่ออกเป็น 2 กลุ่มคือ ลวดลายพื้นฐานของซิ่นมัดหมี่ และลวดลายของซิ่นมัดหมี่ โดยลวดลายของซิ่นมัดหมี่นั้น แบ่งย่อยออกเป็นซิ่นลายเดี่ยว และซิ่นลายประสม เนื่องจากลวดลายผ้าซิ่นมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับการทอซิ่นมัดหมี่ จำเป็นต้องศึกษาความรู้ขั้นพื้นฐานของการทอซิ่นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลไว้ในเบื้องต้น โดยจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานต่าง ๆ ของการทอซิ่นมัดหมี่

2. การศึกษาลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์และความหมายของลวดลายในผ้าแต่ละชนิด

ลวดลายของซิ่นมัดหมี่ของชาวไทยพวนแต่ละผืนนั้นมีชื่อเรียกด้วย “หมี่” นำหน้าลวดลาย ซิ่นมัดหมี่แต่ละและประเภทสามารถใช้ทอลวดลายต่างๆ กันได้ (ตารางที่ 1) สำหรับลวดลายของซิ่นมัดหมี่ประเภทพื้นฐาน ประเภทลายเดี่ยว และประเภทประสมลายดั้งเดิม มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ลวดลายของชิ้นมัดหมี่ประเภทพื้นฐาน ลายเดี่ยว และประสมลายดั้งเดิมของชิ้นมัดหมี่ของชาวไทพวน

ลำดับ	ชื่อลวดลาย	คำอธิบาย	ภาพลวดลายผ้า
ลวดลายประเภทพื้นฐาน			
1	ลายชิ้นมัดหมี่	-	
2	ลายหมี่เปียง	ลวดลายหมี่เปียง คำว่า “เปียง” หมายถึง กลม แบน หรือเป็นแผ่น นับตั้งแต่ล้อรถ ล้อเกวียน ลงมาจนถึง ชิ้นขนมหรือชิ้นทอดมัน โดยจะลวดลายหมี่เปียงนี้ มีลักษณะ คือ ลวดลายเป็นดอกหมี่สลับผ้าพื้นเป็นแนวไป	
3	ลายหมี่ลาย	ลวดลายหมี่ลาย คำว่า “ลาย” หมายถึง เป็นเส้นยาวๆ เป็นจุดๆ หรือเป็นดวงๆ โดยลวดลายของหมี่ลายคือ ชิ้นมัดหมี่ที่มีลักษณะลวดลายเป็นดอกหมี่สลับกับด้ายที่ทอเป็นเส้นๆ หลายสี	
5	ลายหมี่ขยาย	ลวดลายหมี่ขยาย คำว่า “ขยาย” หมายถึง ทำให้กว้างออกไป ทำให้มากขึ้น ลวดลายของหมี่ขยาย คือ ชิ้นมัดหมี่ที่มีลักษณะของดอกหมี่ขยายใหญ่ขึ้นและกระจายไปทั่วทั้งผืนชิ้น	
6	ลายหมี่ย้อย	ลวดลายหมี่ย้อย คำว่า “ย้อย” หมายถึง ห้อยเป็นทางลงมา ลวดลายของหมี่ย้อย มีลักษณะชิ้นมัดหมี่ที่มีลักษณะของดอกหมี่ขยายและกระจายไปทั่วทั้งผืนชิ้น คล้ายหมี่ขยาย แต่มีสิ่งไม่ประกอบในผืนชิ้นด้วย โดยจะเห็นเป็นเส้นสีเหลืองเล็กๆ เป็นเส้นยาวเป็นทาง ประกอบกับลวดลายเต็มไปทั่วผืนชิ้น	
7	ลายหมี่คั่น	ลวดลายหมี่คั่น คำว่า “คั่น” หมายถึง แทรก หรือ กั้น ลักษณะของหมี่คั่น คือ ชิ้นมัดหมี่ที่มีลักษณะดอกหมี่ขยายไปทั่วทั้งผืนชิ้นโดยจะมีลักษณะลายเป็นดอกหมี่ที่ทอเป็นเส้นๆ สลับกับด้ายที่ทอเป็นเส้นๆ ซึ่งมีความกว้างของดอกหมี่และด้ายเท่ากัน	

ลวดลายประเภทลายเดี่ยว

8	ลายนกเอี้ยง โมง	ลายนกเอี้ยงโมง แนวคิดในการออกแบบมาจากนกชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายนกขุนทองมีหงอนสีขาวบริเวณหัว ลายลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมคางหมูประกบกันสี่รูป โดยที่จะมีขีดขาวยาวคั่นกลางลายเสมอ	
9	ลายจับหว่าน	ลายจับหว่าน แนวคิดในการออกแบบลายจับหว่าน มาจากกริยาที่หว่านเมล็ดพืชในการเพาะปลูกหรือหว่านเมล็ดข้าวเปลือกข้าวสารในการให้อาหารสัตว์ ลายนั้นมีลักษณะเป็นขีดขาวคู่ กระจายทั่วผืนชิ้นคล้ายๆ กับเมล็ดข้าวสารหรือเมล็ดพืชที่ถูกหว่านกระจายไปทั่วผืนดิน	
10	ลายปลาชิว	ลายลวดปลาชิว มีแนวคิดจาก ปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งมีขนาดเล็กมาก ลักษณะของลายเป็นขีดขาวเดี่ยวเล็กๆ กระจายทั่วผืนชิ้น คล้ายๆ กับปลาที่มีขนาดเล็กๆ จำพวกปลาชิวปลาสร้อยจำนวนมาก	
11	ลายหมี ปล้องอ้อย	ลวดลายปล้องอ้อย มีแนวคิดจากปล้องอ้อย ซึ่งช่วงระยะเวลาระหว่างข้อของต้นอ้อย โดยลักษณะลายเป็นข้อๆ หรือเป็นปล้องสีขาวคล้ายปล้องอ้อย มีระยะห่างระหว่างลายเป็นช่องเท่าๆ กันเรียงกันเป็นแถวเดียว	
12	ลายหมีขอ	ลวดลายหมีขอ มีแนวคิดจากตัวขอ ไม้หรือเหล็กที่งอๆ สำหรับชัก เกี้ยว หรือแขวน เป็นต้น ลวดลายขอมีลักษณะเป็นหยักยาวๆ แนวนอน และบริเวณด้านปลายของลายหักเป็นมุมงอ งอเข้าคล้ายกับรูปขอหรือรูปตัวเอสในภาษาอังกฤษ	
13	ลายนาค	ลวดลายนาค มีแนวคิดจาก นาค นั่นคือพญางูใหญ่มีหงอน เป็นสัตว์ในพุทธศาสนา ลักษณะลวดลายมีลักษณะเป็นหยักยาวๆ คล้ายกับลำตัวพญานาค	
14	ลาย โพธิ์ศรี	ลวดลายโพธิ์ศรี มีแนวคิดมาจากต้นไม้อชนิดหนึ่งในพระพุทธศาสนาเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า โดยมี	

		ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมคว่ำ หรือหงาย แลดูคล้ายใบโพธิ์	
15	ลายเอื้อซุด	ลวดลายเอื้อซุด มีแนวคิดมาจากเครือเถาวัลย์ชนิดหนึ่งที่เลื้อยติดกัน ลักษณะลวดลายนั้น เป็นรูปสามเหลี่ยมซ้อนกันคล้ายสายเถาวัลย์	
16	ลายล้าย	ลวดลายล้าย คำว่า “ล้าย” มีความหมายคือโยเย ไม่ตรง ไม่เป็นระเบียบ ดังนั้นลวดลายล้าย จึงมีลักษณะเป็นเส้นตรงเฉียงไปทางใดทางหนึ่ง	
17	ลายขาเป็ย	ลวดลายขาเป็ย มีแนวคิดจากขาเป็ย นั่นคือส่วนที่ยื่นออกมาเป็นขาไขว้กันคล้ายผมเป็ย ลายที่มีลักษณะเป็นเส้นเฉียงทแยงออกจากกัน 4 เส้น 4 มุม โดยแบ่งเป็นด้านละ 2 อัน ดูคล้ายเป็นขายื่นออกมา	
18	ลายเอื้อ	ลวดลายเอื้อ คำว่า “เอื้อ” ในที่นี้หมายถึง มีน้ำใจ เห็นแก่กัน เสริมกัน ซึ่งลักษณะของลายเอื้อมีลักษณะคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน	
19	ลายหัวปลี	ลวดลายหัวปลี มีแนวคิดจากดอกของกล้วยที่ยังมีกาบหุ้มอยู่ ลวดลายมีลักษณะรูปทรงคล้ายปลีกล้วย โดยจะสังเกตเห็นว่ามีส่วนที่เหมือนกาบกล้วยหุ้ม	
20	ลายหมากต้อม	ลวดลายหมากต้อม นั้นมีแนวคิดมาจากลูกต้อม ลูกประคำ มีลักษณะของลวดลายเป็นก้อนๆ ใกล้เคียงกับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน แลดูคล้ายลูกต้อม	
21	ลายหมากจับ	ลวดลายหมากจับ มาจากต้นกระจับ ลวดลายมีลักษณะเป็นดอกเล็กๆ ขนาดความกว้าง 3 ลำ ดูคล้ายดอกของต้นกระจับ	
22	ลายโคมตั้ง	ลวดลายโคมตั้ง คำว่า “โคมตั้ง” นั้น คือตะเกียง ลวดลายมีลักษณะคล้ายตะเกียงโบราณกำลังจุดอยู่โดยจะเห็นลักษณะคล้ายมีเปลวไฟ	
23	ลายดอกแก้ว	ลวดลายดอกแก้ว คำนี้มาจากดอกไม้ชนิดหนึ่ง สีขาว มีกลิ่นหอม มีลักษณะลวดลาย เป็นดอก และมีการมัดข้อขึ้นในลำกลางทั้งสองด้าน	

24	ลายผักแว่น	ลวดลายผักแว่น มาจากชื่อของผักชนิดหนึ่งใบกลมๆ เป็น 2 หยัก ลวดลายที่มีลักษณะเป็นดอกสีแดง ทรงค่อนข้างเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมมี 2 หยัก	
25	ลายเต้าน้อย	ลวดลายเต้าน้อย ได้แนวคิดมาจากเต้าตัวเล็กๆ หรือลูกเต้า โดยลักษณะของลวดลายเดี่ยว มีลักษณะคล้ายเต้าตัวเล็กๆ	
ลวดลายประเภทประสมลายดั้งเดิม			
26	ลายหมี่นาค น้อย	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 4 ลาย ได้แก่ นาค ปล้องอ้อย หมากจับ และหมากต้อม โดยมีลายปล้องอ้อยอยู่ในช่องหนึ่ง หมากจับอยู่ในอีกช่องหนึ่ง และลายนาคตัวเล็กๆ สลับกับลายหมากต้อมอยู่ในอีกช่องหนึ่ง	
27	ลายหมี่โพธิ์ศรี นาคน้อย	ลวดลายประกอบด้วย ลายเดี่ยว 4 ลาย ได้แก่ นาค ขอโพธิ์ศรี และหมากต้อม โดยมีลายโพธิ์ศรี 2 อัน หันด้านหัวเข้าหากันในแนวตั้ง สลับกับลายขออยู่ในช่องหนึ่ง และนาคสลับกับหมากต้อมในอีกช่องหนึ่ง	
28	ลายหมี่โพธิ์ศรี ดอกแก้ว	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ โพธิ์ศรี และดอกแก้ว โดยมีลายโพธิ์ศรี 2 อัน หันด้านหัวเข้าหากันในแนวตั้ง สลับกับดอกแก้ว 1 ดอก อยู่ภายในช่องเดียวกัน	
29	ลายหมี่โพธิ์ศรี หมากจับ	ลวดลายหมี่โพธิ์ศรีหมากจับ ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ โพธิ์ศรี และหมากจับ โดยมีลายโพธิ์ศรีเรียงสลับหัวท้ายกันไปภายในช่องเดียวกัน และลายหมากจับอย่างเดียวเรียงต่อกันในอีกช่องหนึ่ง	
30	ลายประสม หมี่ล้าย	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ หมากจับ และล้าย โดยมีลายหมากจับเรียงต่อกันอยู่ในช่องหนึ่ง และลายล้ายเรียงต่อกันอยู่ในอีกช่องหนึ่ง	
31	ลายประสม หมี่ล้ายวง	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ ล้าย และโพธิ์ศรี โดยลักษณะลายจะเป็นลายโพธิ์ศรีอยู่ตรงกลาง ด้านข้างล้อมรอบด้วยลายล้ายที่หันมาใน	

		ทิศทางที่บรรจบกันล้อมโพธิ์ศรีเรียงต่ออยู่ในช่องเดียวกัน	
32	ลายประสมหมี่ขอพญานาค	ลายประสมหมี่ขอพญานาค ประกอบด้วยลายเดี่ยว 5 ลาย ได้แก่ ขอ นาค หมากจับ ปล้องอ้อย และเอื้อ โดยลักษณะลายจะเป็นลาย ขอ สลับกับเอื้อที่มีหมากจับอยู่ตรงกลางลายในช่องเดียวกัน 1 ช่อง และอีกช่องหนึ่งจะเป็นลายหมากจับสลับกับปล้องอ้อย และอีกช่องหนึ่งจะเป็นลายขอสลับกับนาค	
33	ลายประสมหมี่โคมตั้ง	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หมากจับ เอื้อ และโคมตั้ง โดยลักษณะลายจะเป็นลายเอื้อล้อมรอบลายหมากจับ หรือลายหมากจับอยู่ตรงกลางลายเอื้อ และถัดจากนั้นจะเป็นลายโคมตั้ง	
34	ลายประสมหมี่บัวเคือ	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ หมากตุ้ม และลำย โดยลักษณะลายจะเป็นลายหมากตุ้มสลับกับลำยอยู่ในช่องเดียวกัน ลักษณะตำแหน่งของลายคือ ลายหมากตุ้มจะอยู่ตรงกลางมีลำยเฉียงเข้าหาหมากตุ้มทั้ง 2 ข้าง	
35	ลายประสมหมี่เอื้อซ้อน	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ เอื้อชุดและหมากจับ โดยลักษณะลายจะเป็นลายหมากจับเรียงต่อกันอยู่ในช่องหนึ่ง และลายเอื้อแค่ครึ่งรูปซ้อนกันและเรียงคว่ำหงายสลับกันไปอยู่ในอีกช่องหนึ่ง	
36	ลายประสมหมี่เอื้อชุด	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ เอื้อชุดหมากจับ และปล้องอ้อย โดยลักษณะลายจะเป็นลายหมากจับเรียงต่อกันอยู่ในช่องหนึ่ง ปล้องอ้อยเรียงต่อกันอยู่ในอีกช่องหนึ่ง และเอื้อชุดเรียงคว่ำหงายต่อกันอีกในช่องหนึ่ง	
37	ลายประสมหมี่ดาวล้อมเดือน	ลายประสมหมี่ดาวล้อมเดือน ประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หมากจับ หมากตุ้ม และเอื้อ โดยลักษณะลายจะเป็นลายเอื้อเรียงต่อกันทั้งผืนขึ้นและภายในลายเอื้อนั้นจะประกอบด้วยลายหมากตุ้มอยู่	

		ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยลายหมากจับ โดยหมากตุ้ม คือ เดือน ล้อมด้วยหมากจับคือ ดาว และมีเอื้อล้อมรอบ อีกชั้นหนึ่ง	
38	ลายประสม หมี่โคบ	ลายประสมหมี่โคบ ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ หมากจับ และเอื้อ โดยลักษณะลายจะเป็นลาย เอื้อเรียงต่อกันทั้งผืนขึ้นคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เรียงต่อๆ กันหรือจุ่มเข้าหากัน และมีลายหมากจับอยู่ ตรงมุมของลายเอื้อหรือมุมของสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ที่เชื่อมต่อระหว่างลายแต่ละอัน	
39	ลายประสม หมี่เกล็ดปลา หมอ	ลายประสมหมี่เกล็ดปลาหมอ ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ หมากจับ และเอื้อ โดยลักษณะลายจะ เป็นลายเอื้อเรียงต่อกันทั้งผืนขึ้นคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนม เปียกปูนเรียงต่อๆ กัน แต่ลักษณะลายเอื้อจะเป็นเอื้อ ซ้อนกัน 2 อันเหมือนเกล็ดปลา (ภาษาไทยพวนเรียก เอื้อ 2 คอง) และมีลายหมากจับอยู่ตรงมุมของลายเอื้อ หรือมุมของสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่เชื่อมต่อกัน ระหว่างลายเอื้อแต่ละอัน	
40	ลายประสม หมี่ขอหมาก ตุ้ม	ขึ้นมัดหมี่ประกอบด้วยลายเดี่ยว 4 ลาย ได้แก่ ขอ หมากตุ้ม หมากจับ และเอื้อ โดยลักษณะลายจะเป็น ขอสลับกับลายเอื้อที่มีหมากจับอยู่ตรงกลางในช่อง หนึ่ง และอีกช่องหนึ่งจะเป็นลายหมากตุ้มที่ไหม้สีและ ไหม้ไหม้สีเรียงสลับ	
41	ลายประสม หมี่เต้าน้อย	ลายประสมดั้งเดิมหมี่เต้าน้อย ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ ดอกแก้ว และเต้าน้อย โดยลักษณะลาย จะเป็นลายเต้าน้อยสลับกับลายดอกแก้ว อยู่ในช่อง เดียวกัน โดยลายดอกแก้วจะเป็นแค่ครึ่งดอกหันหัวชน กัน	
42	ลายประสม หมี่ฝักแวน	ลายประสมลวดลายหมี่ฝักแวน ขึ้นมัดหมี่ที่ ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ เต้าน้อย และ	

		ฝักแฉ่น โดยลักษณะลายจะเป็นลายเต้าน้อยสลับกับลายฝักแฉ่นอยู่ในช่องเดียวกัน	
43	ลายประสมหมี่งูแมวเซา	ลายประสมหมี่งูแมวเซา ประกอบด้วยลายเดี่ยว 2 ลาย ได้แก่ หมากจับและเอื้อ โดยลักษณะลายจะเป็นลายเอื้อซ้อนกันเรียงต่อกันเป็นแถวๆ แยกจากกันแถวใครแถวมัน และมีลายหมากจับอยู่ตรงกลางลายเอื้อแต่ละอัน	
44	ลายประสมหมี่หัวปลีขาเป็ย	ลายประสมดั้งเดิมหัวปลีขาเป็ย ประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หัวปลี ขาเป็ย และหมากตุ้ม โดยลักษณะลายจะเป็นลายขาเป็ยที่มีหมากตุ้มอยู่ตรงกลางลาย สลับกับลายหัวปลีภายในช่องเดียวกัน	
45	ลายประสมหมี่นกเอี้ยงโมง	ลายประสมหมี่นกเอี้ยงโมง ประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หมากจับ เอื้อ และนกเอี้ยงโมง โดยลักษณะลายจะเป็นลายนกเอี้ยงโมงสลับกับลายเอื้อที่เรียงต่อกัน และมีลายหมากจับอยู่ตรงกลางลายเอื้อในแต่ละอัน	
46	ลายประสมหมี่เยี้ยวั่ว	ลวดลายประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หมากจับ เอื้อ และปล้องอ้อย โดยลักษณะลายเป็นลายเอื้อครึ่งลายเรียงลายเรียงต่อกัน และมีลายหมากจับสลับกันไปอยู่ภายในลายเอื้อแต่ละอัน และอีกช่องหนึ่งเป็นลายปล้องอ้อย	
47	ลายประสมหมี่หมากตุ้มขาเป็ย	ประกอบด้วยลายเดี่ยว 3 ลาย ได้แก่ หมากตุ้ม ขาเป็ย และโพธิ์ศรี โดยเป็นลายขาเป็ยที่มีหมากตุ้มเล็กๆ อยู่ตรงกลางลาย และมีลายโพธิ์ศรีอยู่ด้านบนและล่างของหมากตุ้ม สลับกับลายหมากตุ้มที่มีขนาดใหญ่ขึ้น	

ลายชิ้นมัดหมี่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความนึกคิด และวัฒนธรรมของคนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษา พบว่าชื่อลายชิ้นมัดหมี่ทั้งหมด สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยพวน 3 ประการด้วยกันคือ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม, วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุ และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ในส่วนของลายชิ้นมัดหมี่ที่เกี่ยวข้องกับ

เกษตรกรรม ซึ่งได้แก่ คำว่า “จับหวาน” หมายถึง กริยาที่หวานเมลิ็ดพีชในการเพาะปลูกหรือหวานเมลิ็ดข้าวเปลือกข้าวสารในการให้อาหารสัตว์ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยพวนที่มีความผูกพันกับการเกษตร เพราะคนไทยพวนมีอาชีพหลักที่สำคัญคือ การทำนาข้าว ซึ่งเป็นอาชีพที่คู่กับคนไทยพวนมาช้านาน ข้าวจึงเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญมากในวิถีชีวิตของไทยพวน ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า ประเพณีเฮี้ยะขวัญข้าว และประเพณีรับขวัญข้าว ส่วนลายจีนที่เกี่ยวกับธรรมชาติประเภทสัตว์ ได้แก่ ปลาชิว, เต่าน้อย, นกเอี้ยงโมง, งูแมวเซา, เขี้ยวงัว, เกล็ดปลาหมอ เป็นต้น ซึ่งลายจีนเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยพวนที่มีความผูกพันกับธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายปลาชิว และเกล็ดปลาหมอ แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ จึงเกิดความผูกพันและนำมาลอกเลียนแบบเพื่อใช้เป็นชื่อลายจีนมัดหมี่ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางด้านอาหารการกินของคนไทยพวน ส่วน “ลายเต่าน้อย” จะแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำและการทำนา เนื่องจาก “เต่า” จะดำรงชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำ หรือตามนาข้าว เช่นเดียวกับ “ลายเขี้ยวงัว” ที่เกิดจากการสังเกต โคน กระบือ ที่ใช้ในการทำนา โดยจากชื่อ “ลายจีน” หมายถึง การปัสสาวะของโค ซึ่งสิ่งเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนในการสังเกต หรือความใกล้ชิดกับธรรมชาติของคนไทยพวนอย่างชัดเจน รวมทั้งลาย “นกเอี้ยงโมง” และ “งูแมวเซา” ซึ่งสัตว์ดังกล่าวนี้ ตามหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ระบุว่า เป็นสัตว์ที่พบมากบริเวณภาคกลาง เนื่องจากแหล่งที่อยู่อาศัยจะเป็นนาข้าวเป็นส่วนใหญ่ สำหรับลายจีนที่เกี่ยวกับธรรมชาติประเภทพืชพรรณ ได้แก่ ปล้องอ้อย, เอื้องซุด, หมากจับ, ดอกแก้ว, ผักแว่น, หัวปลี เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนไทยพวนว่าเกี่ยวข้องกับธรรมชาติรอบตัวอย่างไร กล่าวคือ จากชื่อลายจีนมัดหมี่ประเภทพืชพรรณ แสดงให้เห็นว่า มีพืชพรรณดังกล่าวในชุมชนหรือแหล่งที่อยู่อาศัยของคนไทยพวน และชาวไทยพวนเพาะปลูกพืชพรรณเหล่านี้ เพื่อการยังชีพหรือบริโภคภายในครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ ลายปล้องอ้อย, ผักแว่น, หัวปลี, หมากจับ เป็นต้น สำหรับ “ลายปล้องอ้อย” ยังมีหลักฐานทางประเพณีการเล่นของคนไทยพวนสนับสนุนอีกว่า คนไทยพวนนิยมนำปล้องอ้อยมาใช้ในการละเล่นในวันงานประเพณีกำฟ้า โดยแข่งกันควั่นอ้อย โดยใครที่ควั่นได้มากที่สุดจะเป็นผู้ชนะ ส่วนลายผักแว่น, หัวปลี, หมากจับ เป็นพืชผักที่พบอยู่บริเวณบ้าน โดยเพาะปลูกเพื่อใช้รับประทานกับน้ำพริก

วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุจากลายจีนมัดหมี่ โคมตั้ง, หมากตุ้ม, ขอ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยพวน กล่าวคือ เป็นชื่อของสิ่งของที่ใช้ในบ้านต่างๆ ไป เช่น โคมตั้ง ซึ่งหมายถึง “ตะเกียง” การชื่อสิ่งของอยู่รอบตัวในชีวิตประจำวันมาตั้งเป็นชื่อลาย แสดงให้เห็นถึงความผูกพันหรือเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นๆ อยู่เป็นประจำ สำหรับ “ขอ” และ “หมากตุ้ม” เป็นลักษณะของลายที่เหลี่ยมงอนั้น จากการสอบถามชาวบ้านทำให้ทราบได้ว่า เกิดจากการมองประตู หน้าต่างของบ้านเรือนในสมัยนั้น ที่มีกจะมีลายฉลุเป็นเหลี่ยมงอคลายขอ รวมทั้งลายของจีนมัดหมี่ ที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ “นาค” และ “โพธิ์ศรี” กล่าวคือ คนไทยพวนเชื่อว่า “นาค” เป็นสัตว์ในพุทธศาสนาและเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ส่วน “โพธิ์ศรี” เป็นต้นไม้ที่เชื่อกันว่ามีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา คือ เป็นที่ตรัสรู้

ของพระพุทธเจ้า และเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สถิตของเทพดา ดังนั้น ชื่อลายซิ่นมัดหมี่ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยพวนมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และมีวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

การทอผ้าของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ถือเป็นวิถีแห่งวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชนกลุ่มนี้ ชาวไทยพวนมีภูมิปัญญามากพอที่จะทอผ้าใช้เอง นำมาเป็นเครื่องนุ่งห่มและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ใช้ในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบลวดลายที่เห็นถึงวิถีชีวิต ความนึกคิด และวัฒนธรรมของคนไทยพวน ดังเช่น Panitkul (2004 : 1) ที่ศึกษาเรื่องพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี: กรณีศึกษาวิถีชีวิตและประเพณีพื้นบ้าน ซึ่งวิเคราะห์จากประวัติความเป็นมาของชาวพวนบ้านหมี่ โครงสร้างสังคม การดำรงอยู่ของสัญญาประชาคมท้องถิ่น ประเพณีในฮีตสิบสองกับการดำรงอยู่และการคลี่คลายในยุคโลกาภิวัตน์ โดยพบว่า ชาวพวนบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี อพยพมาจากเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีโครงสร้างสังคมคล้ายชาวลาว แต่ต่างกันที่ภาษาและรายละเอียดปลีกย่อย เช่น ภาษาพูดของชาวพวนงานบุญพื้นบ้าน ได้แก่ บุญกำฟ้า การลงช่วง ยามเอือน งันเอือนดี การเสอกระจาด การอาบน้ำก่อนกา การช่วงเฮือ และการทอผ้ามัดหมี่ที่มีฝีมือประณีตกว่าชาวลาว เป็นต้น ชาวพวนดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบได้ เพราะยึดมั่นในฮีตบ้านคองเมือง มีประเพณีในรอบชีวิต และประเพณีในรอบปีครบรอบนักษัตร ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้การดำรงอยู่ของสัญญาประชาคมท้องถิ่นคลี่คลายลง แต่ชาวพวนบ้านหมี่ก็ได้พยายามรื้อฟื้นฮีตคองเมืองให้คงอยู่มาตลอด ซึ่งลวดลายซิ่นมัดหมี่ล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและเกษตรกรรม ดังเช่น ลวดลายจับหว่าน, ลายซิ่นที่เกี่ยวกับธรรมชาติประเภทสัตว์ ได้แก่ ปลาชิว, เต้าน้อย, นกเอี้ยงโมง, งูแมวเซา, เขี้ยวงัว, และเกล็ดปลาหมอ ซึ่งลายซิ่นเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยพวนที่มีความผูกพันกับธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายปลาชิวและเกล็ดปลาหมอ แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางด้านอาหารการกินของคนไทยพวน ส่วน “ลายเต้าน้อย” แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ และการทำนาหรือความใกล้ชิดกับธรรมชาติของคนไทยพวนอย่างชัดเจนรวมทั้ง “ลายนกเอี้ยงโมง” และ “งูแมวเซา” ซึ่งสัตว์ดังกล่าวนี้ ตามหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ระบุว่า เป็นสัตว์ที่พบมากบริเวณภาคกลาง เนื่องจากแหล่งที่อยู่อาศัยจะเป็นนาข้าวเป็นส่วนใหญ่ หรือสำหรับลวดลายซิ่นที่เกี่ยวกับธรรมชาติประเภทพืชพรรณ ได้แก่ ปล้องอ้อย, เอื้อซุด, หมากจับ, ดอกแก้ว, ผักแว่น, และหัวปลี เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Thumpong (2020 : 1) ที่พบว่าแม่ลายมัดหมี่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ลายเรขาคณิตรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน 2) ลายพรรณพฤกษา เช่น ลายดอกมะเขือ รวงข้าว ดอกไม้ และ 3) ลายสัตว์ เช่น ลายนกยูง เต่าจับ ซึ่งการจัดกลุ่มทอผ้าเป็นแบบพึ่งพาตนเองในระบบเครือญาติ และแบ่งงานภายในเครือข่าย ทั้งนี้ยังพบว่า วิถีชีวิตชุมชน ความเชื่อ และความต้องการใช้ผ้า ชุมชนได้มีการสืบสานประเพณีพื้นบ้านร่วมกับประเพณีหลักของประเทศ ส่วนภาครัฐได้สนับสนุนการทอเชิงอนุรักษ์และจัดกิจกรรมการใช้ผ้า

เพื่อสร้างตลาดภายในชุมชน สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาและสร้างช่างรุ่นใหม่ ช่างรุ่นใหม่จะเริ่มฝึกทอผ้า จากลายขอ ขอโคม ก้านแย่ง และโสด นอกจากนั้น ลายขึ้นที่เกี่ยวกับธรรมชาติประเภทปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ลายดาวล้อมเดือน ยลวดลายที่แสดงถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางวัตถุจากลายขึ้น มัดหมี่ โคมตั้ง, หมากด้อม, ขอ และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ นาค และโพธิ์ศรี สอดคล้องกับ Panitkul (2004 : 1) ได้ทำศึกษาชื่อและระบบการทอขึ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทยน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรีเช่นกัน พบว่าชื่อที่ใช้เรียกลายเตี้ยดั้งเดิมของขึ้นมัดหมี่ มีทั้งหมด 18 ชื่อ ที่แตกต่างกัน ด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 16 มิติ ได้แก่ การมัดลายเป็นแนวสี่เหลี่ยมคางหมู การมัดลายเป็นแถวตรงแนวนอน จำนวนแถวของลาย การมัดข้อคู่กัน การมัดลายเป็นหยักทางยาว การมัดช่วงปลายของลาย การมัดลายเป็น แนวรูปสามเหลี่ยม การมัดแนวรูปสามเหลี่ยมให้ซ้อนกัน การมัดลายในแนวเฉียง จำนวนลายในแนวเฉียง การ มัดลายเป็นแนวสี่เหลี่ยม ขอบสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนการมัดเก็บสี่ ความยาวของลาย การมัดข้อยื่นจากลาย ใน ขณะเดียวกัน Sumsai (2004:1) พบว่า วิถีชีวิตชุมชนความเชื่อ และความต้องการใช้ผ้า ชุมชนได้มีการสืบ สานประเพณีพื้นบ้านร่วมกับประเพณีหลักของประเทศ ตลอดจนความรู้ความสามารถในการทอผ้าของชาว ไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ที่ต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนานนั้น ยังเป็นพลังให้ชาวไทยพวนรุ่นปัจจุบันกระตือรือร้น ในการสืบทอด และปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นการทอผ้าเชิง อุตสาหกรรม (พื้นบ้าน) เส้นใยที่ใช้ทอเป็นเส้นใยสำเร็จรูปที่ซื้อมา ก็ที่ใช้ทอคือกระตูกที่ทำให้คุณภาพของผ้าดี ทอได้รวดเร็ว ได้ผ้าหน้ากว้างพอที่จะใช้ตัดเย็บเครื่องนุ่งห่มหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดรายได้ และชื่อเสียงกลับมาสู่ชุมชนไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่ง Phansuwan (2010 : 1) ได้พัฒนาการ ทอผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ-เขมร ในเขตอีสานใต้ พบว่าการทอผ้าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดจาก บรรพชน ผ่านการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น เอกลักษณะลวดลายส่วนหนึ่งได้อิทธิพลมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ควบคู่ไปกับ วิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละยุค ในอดีตการทอผ้าไหมมีจุดประสงค์หลักเพื่อใช้สอยในครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งเก็บ ไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และพิธีทางพระพุทธศาสนา จึงไม่มีความจำเป็นต้องผลิตเพื่อการค้าขาย แรงงานในครัวเรือนก็เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ และสังคมแบบพึ่งพา ส่วน กระบวนการผลิตในปัจจุบันโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปจากการผลิต เพื่อใช้สอยใน ครัวเรือนสู่การผลิตเพื่อการค้า มีกระบวนการผลิตอย่างครบวงจรในลักษณะการรวมกลุ่ม มีระบบการบริหาร จัดการ โดยการเพิ่มศักยภาพในการผลิตให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ และราคาที่ได้มาตรฐาน มีการแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่หลากหลาย และมีการส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศ แต่สิ่งที่คงไว้อย่างแนบ แน่นกับชุมชนคือ “การทอผ้าแบบดั้งเดิม” นั่นเอง

สรุป

ความเชื่อการพัฒนาผ้าทอชาวไทยพวน จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้จำนวนครอบครัวที่ทอฝ้าน้อยลง ความต้องการในการใช้ผ้าเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการทอเพื่อการค้าแทนการทอเพื่อใช้สอยในบ้าน การจัดจำหน่าย ช่างทอไม่ต้องขายผ้าทอเอง เพราะมีกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้านเป็นตัวแทนจำหน่ายแทน โดยการรวมกลุ่มกันกำหนดราคา จึงทำให้ได้ราคาค่อนข้างดี จึงนับว่าการทอผ้าของชาวไทยพวนเป็นอาชีพหนึ่งที่น่าสนใจ และทำรายได้ให้แก่ครอบครัวได้เป็นอย่างดี ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้ลูกหลานได้เรียนรู้ต่อไป

ลวดลายผ้าทอชาวไทยพวนในอดีตเกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ปัจจุบันช่างมัดหมี่นอกจากจะคิดสร้างสรรค์ลวดลายเองแล้ว สื่อต่างๆ ทำให้ช่างมัดหมี่เกิดผสมผสานความคิดออกมาเป็นลวดลายไม่ซ้ำแบบกัน เส้นด้ายที่ใช้ทอ นอกจากจะใช้ไหมประดิษฐ์หรือเส้นใยสังเคราะห์แล้ว ชาวไทยพวนยังเลือกใช้ดินเงินดินทองมาทอสลักกับลวดลายมัดหมี่ จึงทำให้ผ้าทอดูหรูหราและมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การใช้สีย้อมผ้า นั้น สีสังเคราะห์ ผู้ทอมักเลือกใช้สีได้หลากหลาย ทั้งสีตัดกัน สีกลมกลืน สีครีม และสีอ่อนหวาน ทำให้ผ้าน่าใช้ มองดูแล้วไม่น่าเบื่อ

การทอผ้าของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จึงถือเป็นวิถีแห่งวัฒนธรรมที่เด่นอย่างหนึ่งของชนกลุ่มนี้ ชาวไทยพวนมีภูมิปัญญามากพอที่จะทอผ้าใช้เอง นำมาเป็นเครื่องนุ่งห่ม และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ใช้ในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบลวดลาย และให้สีสันทัดผ้าทอที่ทอเพื่อความสวยงาม โดยการใช้สีจากวัสดุธรรมชาติที่หลากหลาย และเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้า เช่น จก ชิด มัดหมี่ เป็นต้น ผ้าโบราณของชาวไทยพวนจึงทรงคุณค่าด้วยความสวยงามและความประณีต ซึ่งจัดเป็นมรดกที่ล้ำค่าทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของท้องถิ่นได้ ความรู้ ความสามารถในการทอผ้าของชาวไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ที่ต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนานนั้น ยังเป็นพลังให้ชาวไทยพวนรุ่นปัจจุบันกระตือรือร้นในการสืบทอด และปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ : ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นเมืองร่วมกับงานหัตถกรรมอื่น ๆ และชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : ควรมีการสนับสนุนจากภาครัฐในการให้ความรู้แก่ชุมชนแบบครบวงจร

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ :

3.1 สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นหลังไว้รับรู้ถึงผ้าคุณค่าผ้าทอในพื้นที่ถิ่นของตน ในการดูแลรักษา การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าและหัตถกรรมของที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับของตลาดในประเทศ และต่างประเทศ เป็นการยกระดับงานหัตถกรรมสู่ระดับสากล

3.2 ส่งเสริมด้านการตลาดอีกทางหนึ่งควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ควบคู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของผลิตภัณฑ์

References

- Aneksuk, B. and Ruangkamnerd, A. (2007). Research report on the dynamics of the Bunkamfah tradition of the Puan ethnic group. in the tourism context of Thailand. Ubon Ratchathani University. Office of the National Cultural Commission Ministry of Culture.
- Chantavanich, S. (2010). *Qualitative Research Methods*. (18th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Panitkul, P. (2004). Study of names and traditional mudmee weaving system of Thai Puan people. Ban Mi District Lopburi Province According to ethnic semantics. [Master's thesis, Chulalongkorn University].
- Phansuwan, W. (2010). Study on silk weaving development of Mon-Khmer ethnic group in the South East Region. [Master's thesis, Mahasarakham University].
- Puangpetch, K., Klahan, S., Wachirapanyapong, S. and Kathinthet, T. (2012). Management and participation in cultural tourism development: a case study of the Thai Phuan ethnic group Ban Mi District, Lopburi Province. *Rompruek Journal Krirk University*, 30(2), 59-78.
- Sumsai, K. (2004). The crossing of Thai Phuan women from now on, the tasks to be done are as follows: A case study of crossing gathering at Ban Pa Daeng Collection Center, Nong Phayom Subdistrict, Taphan Hin District, Phichit. [Master's thesis, Chiang Mai Rajabhat University].
- Thumpong, N. (2020), Social and cultural changes of Tai ethnic groups who migrated from Vietnam: a case study of the Thai Puan people, Ban Mi District, Lopburi Province. [Bachelor's thesis, Silpakorn University].